

IDŐRENDI TÁBLÁZAT

1790. A főkormányshék (gubernium) Nagyszébenből visszaköltözik Kolozsvárra, megindul a magyar politikai élet, Kolozsvár Erdély fővárosa lesz, a mágnáspaloták épülni kezdenek falai közt.
- 1790–91. Az erdélyi országgyűlés a II. József uralkodása előtti alapokra helyezi vissza az erdélyi közéletet és közigazgatást, tárgyalja és visszautasítja a románok kérését (Supplex Libellus Valachorum), melyben azok egyenrangú nemzetkénti elismertetésüket kérik; felvetődik a jobbágyterhek szabályozásának, a magyar államnyelvnek és a Magyarországgal való uniónak kérdése. Bizottságok küldetnek ki a legfontosabb problémák kidolgozására és a törvényjavaslatok elkészítésére.
1792. nov. 11. Kolozsvárt a gr. Rhédey-házban Kócsi Patkó János társulata megtartja az első magyarnyelvű nyilvános színelőadást.
1803. Megindul az első magyar kőszínház építése Kolozsvárt.
1809. Az utolsó erdélyi nemesi hadfelkelés; 16,000 főnyi hadsereg áll ki a franciák ellen, de felhasználására nem kerül sor.
1811. Nagy gazdasági válság; az országgyűlés feloszlása után abszolutizmus és reakciós politika kezdődik; a magyar közélet megszűnik.
1833. A megyegyűlések az abszolutizmus ellen foglalnak állást, a «vándor patrióták» (Bethlen János, Kendeffy Ádám Kemény Dénes, Szász Károly, Wesselényi Miklós) bejárják Erdélyt és megszervezik az ellenzékot; Bécsből Wlassics horvát bánt küldik le rendet csinálni, de mivel az ellenzékkel rokonszenvezik, visszahívják.
1834. A kolozsvári tanulóifjúság tüntet az osztrák hadsereg ellen, véres utcai összeütközések; az országgyűlésen a nemzeti ellenzék Bethlen János és Wesselényi vezetésével az abszolutista rendszer megszüntetését követeli.

1835. Estei Ferdinánd főherceg felosztatja az országgyűlést és katonai kormányzást vezet be; Wesselényit pörbe fogják és elítélik.
1837. A nagyszebeni országgyűlésen az ellenzék megbuktatja Estei Ferdinándot a kormányzóválasztáson és gróf Kornis Jánost választják meg; a reakciós irányzat gyengülni kezd.
1841. Az erdélyi országgyűlés előveszi a magyar hivatalos nyelv kérdését, a szászok és a románok tiltakoznak, megkezdődik a «nyelvharc».
1843. Wesselényi «Szózat» című könyvében először veti fel a pánszlávizmus és a dako-román törekvések veszedelmét.
1846. Az erdélyi országgyűlés a jobbágykérdéssel foglalkozik, de a konzervatív párt ellenállása folytán nem sikerül a kérdést korszerűen rendezni.
1848. A magyarországi forradalmi események hatására a románok május 15-re Balázsfalvára népgyűlést hirdetnek, ezen a románság nemzeti függetlenséget követelik és a Magyarországgal való unió ellen foglalnak állást. Máj. 30. az erdélyi országgyűlés a kolozsvári Vigadóban kimondja a Magyarországgal való uniót, a szász és román képviselők is hozzájárulnak. Júl. 2. először jelennek meg Erdély követei a pesti országgyűlésen. Az erdélyi románság elégedetlenkedik, Vay Miklós kormánybiztos lecsendesítésükre kiküldetik, de a román nemzeti komité okt. 2. Puchner császári katonai parancsnokkal szövetséget köt a magyarok ellen, melyhez a szászok is csatlakoznak. A románság fenyegető magatartására a székelyek okt. 15-én az agyagfalvi nemzetgyűlésen Mikó Imre elnöklete alatt elhatározzák, hogy a szorongatott megyei magyarság segítségére sietnek, de nov. 4.-én Marosvásárhely mellett felkészületlen csapataik az osztrákoktól vereséget szenvedtek. Nov. 17-én az osztrák csapatok elfoglalják Kolozsvárt, a magyar honvédség Háromszékre szorul vissza, ahol Gábor Áron, a hős székely tüzér, aki maga önti ágyúit, szervezi az ellenállást. Dec. 1-én. Kossuth Bem Józsefet Erdély felszabadítására küldi. Dec. 25. Bem visszafoglalja Kolozsvárt és Urbán osztrák seregeit kiszorítja Erdélyből.
1849. jan. 8. a mesterségesen felizgatott havasi románok Axente Sever vezetésével megtámadják és felégetik Nagyenyedet, a kollégium elhamvad, magyarok százait le-

mészárolják. Bem Szeben felé indul, febr. 1. Puchner, a szászok és a románok az oroszokat hívják segítségül, febr. 4-én Bem csatát veszít, de febr. 9-én Piskinél győz és márc. 11-én beveszi Szebent. Puchner Bukarestbe menekül, Erdély magyar kézre kerül, csak a havasokban szervezi az ellenállást Jancu Ábrahám. Kibékítésére Kossuth Drágos román képviselőt küldi hozzá, de a tárgyalások alatt máj. 6-án Hatvani honvédeivel meg gondolatlan támadást intéz, Jancu megöleti Drágost, Hatvanit visszaszorítják és máj. 9-én lemészárolják Abrudbánya magyar lakosságát. A magyar büntetőhadjárat sikertelenül végződik, Vasváry Pál Mariselnél elesik. Jún. 20. az oroszok két oldalról törnek Erdélybe, Bem eleinte sikerrel ellenáll, de júl. 30-án Segesvár mellett csatát veszít, ahol Petőfi is elesik. Aug. 5-én Bem meglepetésszerűen beveszi Szebent, de a túlerővel szemben fel kell adnia Erdélyt, maradék csapatai aug. 18-án leteszik a fegyvert. Aug. 26-án az utolsó erdélyi honvédsereg is leteszi a fegyvert Zsibón. Wohlgemuth osztrák tábornok katonai parancsuralma Erdélyben, a magyarság üldöztetése, kivégzések, bebörtönzések; az uniót érvénytelenítik, a közigazgatást idegen, főleg galíciai tisztviselőkkel szervezik át, a német nyelvet vezetik be a hivatalokba.

1852. Ferenc József meglátogatja Erdélyt s nemcsak a magyarok, hanem a szászok s főleg a románok közt is elégedetlenséget talál az önkényuralommal szemben. Jancu Ábrahámot nem fogadja, kísérői bántalmazzák; a román népezér csalódásában megőrül. Jan. 24-én leleplezik az ú. n. Makk-féle összeesküvést, melynek célja Kossuth hazahozatala lett volna.

1854. márc. 10. Az összeesküvők közül Török János tanárt, Horváth Károlyt és Gálfi Mihályt Marosvásárhelyen kivégzik, később még néhányat; igen sokat várfogságra visznek Josefstadtba. Megkezdik az 1848-ban még a magyar országgyűlés által kimondott birtokreform végrehajtását, melynek során több mint egy millió hold föld került román kézre, a magyar nemesség tönkremegy. Mikó Imre, «Erdély Széchenyije» megkezdí társadalomszervező munkáját, megalapítjá az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesületet, mely egyedüli fórumává válik az erdélyi magyar közéletnek.

1859. Mikó Imre kezdeményezésére megnyílik az Erdélyi Nemzeti Múzeum, Kolozsvárt.
1860. márc. 5. császári pátens Erdélyt az osztrák birodalomba olvasztja. Okt. császári diploma az összbirodalomnak alkotmányt ad, Mikót kormányiszéki elnöknek nevezik ki.
1860. febr. császári pátens közös birodalmi tanácsot szervez s ezen belül enged Erdélynek Magyarországtól különálló képviselőket. Mikó lemond.
1863. júl. Nagyszebeni országgyűlés; a magyar képviselők távolmaradásukkal tüntetnek; a szász és román képviselők választják meg Erdélynek a birodalmi tanácsba kiküldendő követeit. A magyarság passzív rezisztenciája nem engedi a törvénytelen helyzet megszilárdulását.
1865. Újabb országgyűlés Kolozsvárt, a magyar álláspont győz.
1866. jan. 9. A kolozsvári országgyűlés a helyzet kényszeréből felismerő Ferenc József beleegyezésével megválasztja követeit a pesti országgyűlésre s így az úniót hallgatóság elismertetik.
1867. febr. 17. Ferenc József megerősíti az úniót, Erdély végleg Magyarországhoz csatolódik. Mikó Imre a felelős magyar minisztériumban a közlekedésügyi tárcát kapja meg.
1868. dec. 22. Megindul Erdélyben a vasúti közlekedés.
1872. A kolozsvári egyetem megalapítása.
1876. Erdély új közigazgatási beosztása, a székely és szász székely megyékké alakulnak.
1884. Bartha Miklós kezdeményezésére létrejön az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, az erdélyi magyar társadalom önvédelmi szervezete.
1892. Az erdélyi román komité nemzeti követeléseinek elérésére memorandumot akar átnyújtani az uralkodónak, aki nem fogadja el. Az ügyből politikai botrány, majd per lesz, melynek során a román izgatókat aránylag enyhe büntetésekre ítélik.
1916. szept. 20. A román csapatok betörnek Erdélybe, de hamarosan kiverik őket.
1918. nov. 13. A román hadsereg megkezdte bevonulását Erdélybe. Dec. 1. a gyulafehérvári román nemzetgyűlés kimondja Erdélynek Romániához való csatlakozását.
1940. aug. 30. A bécsi döntés Erdély északi részét visszaadja Magyarországnak.